

Syczewski, Tadeusz

Teologia obrzędów błogosławieństwa pól

Studia Teologiczne 20, 243-251

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. TADEUSZ SYCZEWSKI

TEOLOGIA OBRZĘDÓW BŁOGOSŁAWIENSTWA PÓL

Treść: Wstęp; 1. Podstawy biblijne i liturgiczne błogosławieństwa pól. 2. Struktura błogosławieństwa pól według Obrzędów Błogosławieństwa z 1984 r. 3. Postulaty duszpasterskie.

Wstęp

Błogosławieństwa i poświęcenia w życiu Kościoła od czasów średniowiecza stanowią ważny element liturgii. Cieszą się również ogromnym zainteresowaniem wśród katolików świeckich. Pośród zasadniczych celów przyjmowania różnego rodzaju błogosławieństw wymienia się ich nieodzowność dla uświęcenia posług w Kościele, stanów życia i różnych okoliczności, a także prawidłowego wykorzystywania przez człowieka rzeczy mu potrzebnych, zgodnie z ich przeznaczeniem naturalnym: „Zwracano przy tym uwagę, że sakramentalia przez swą benedykcję lub poświęcenie nie nabywają żadnej fizycznej czy substancjalnej mocy, lecz otrzymują tylko moralny walor religijny. Modlitwa pośrednicząca Kościoła sprawia, że rzeczy poświęcone stają się znakami, które wskazują na określone skutki duchowe, symbolizowane przez samą ich materialną rzeczywistość”¹.

Człowiek poprzez błogosławieństwa realizuje własne uświęcenie i oddaje cześć należną Panu Bogu, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu Jego chwały w świecie. Dzięki błogosławieństwom i poświęceniom człowiek aktualizuje tę prawdę, że rzeczy stworzone są znakami wskazującymi na ich Stwórcę, w przeciwnym wypadku „Stworzenie bez Stwórcy zanika”². Wszelkie błogosławieństwa czynione Panu Bogu przez człowieka są przejawem jego zauroczenia pięknem stworzeń. Przez nie człowiek ma możliwość na nowo odkrywać i doświadczać tej prawdy, że Pan Bóg tak cudownie stworzył świat ale jeszcze cudowniej go odnowi w czasach ostatecznych³.

¹ J. J. K o p e ć, *Błogosławieństwa w polskiej tradycji religijnej*, „Roczniki Teologiczne”, t. XLV, 8/1998/, s. 205.

² KDK 36.

³ Por. B. N a d o l s k i, *Zasady odnowy błogosławieństw*, RBL 4/1979/, s. 225.

Sobór Watykański II w Konstytucji o Świętej Liturgii w numerze 60 mówi, że sakramentalia „są to znaki święte, które z pewnym podobieństwem do sakramentów oznaczają skutki, przede wszystkim duchowe, a osiągają je przez modlitwę Kościoła. Przygotowują one ludzi do przyjęcia głównego skutku sakramentów i uświęcają różne okoliczności życia”⁴. Sakramentalia nie tylko wiarę zakładają, ale także za pomocą słów i rzeczy dają jej odpowiedni wzrost, umacniają ją i wyrażają⁵. Do ugruntowania wiary uczestników błogosławieństwa oprócz celebracji słowa Bożego, przyczyniają się także znaki towarzyszące modlitwom, takie jak: rozłożenie, podniesienie, nałożenie rąk, znak krzyża świętego, pokropienie wodą święconą, okadzenie⁶. W obrzędzie błogosławieństwa pól ważnym elementem jest pokropienie wodą święconą⁷.

Przewodnią myślą obrzędu błogosławieństwa pól jest wdzięczność Panu Bogu za dzieło stworzenia, za ziemię, która wydaje plony, za chleb powszedni, który żywi ludzi. Jednocześnie podczas tej celebracji prosi się Stwórcę o uświęcenie ciężkiej pracy rolnika, o odpowiednie i odpowiedzialne korzystanie z tej pracy całego rodzaju ludzkiego. Myśl tę głęboko wyraża modlitwa celebransa przy pierwszej stacji: „Boże, Ty w swojej opatrności na początku dziejów świata nakazałeś, aby ziemia wydała rośliny zielone, rodzące wszelkiego rodzaju owoce. Ty dajesz nasienie siewcy i chleba dostarczasz na pożywienie. Spraw, prosimy, niech ta ziemia, wielorako ubogacona Twoją hojnością i uprawiana pracą rąk ludzkich, rodzi obfite owoce. Niech Twój lud obdarzony dobrami, które od Ciebie pochodzą, chwalili Ciebie teraz i na wieki. Przez Chrystusa, Pana naszego”⁸.

We wszystkich parafiach diecezji drohiczyńskiej, przeważnie w okresie modlitw o urodzaje, odbywa się obrzęd błogosławieństwa pól. Ma on miejsce przed Mszą Świętą i przebiega według podanego porządku, zawartego w „Służbie Bożej w Diecezji Drohiczyńskiej”⁹ czy też „Obrzędu błogosławieństwa pól”¹⁰.

⁴ KL 60.

⁵ Por. S. C z e r w i k, *Teologia odnowionych błogosławieństw*, „Roczniki Teologiczne”, t. XLV, 8/1998/s. 198.

⁶ Por. *Obrzędy Błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. 1, Katowice 1994 nr 25-26, s. 18-19.

⁷ Por. tamże, t. 2, s. 266 n.

⁸ *Obrzędy błogosławieństwa pól*, Drohiczyn 1997, s. 17.

⁹ *Służba Boża w Diecezji Drohiczyńskiej*, Drohiczyn 1996, s. 229-244.

¹⁰ *Obrzędy błogosławieństwa pól*, dz. cyt.

1. Podstawy biblijne i liturgiczne błogosławieństwa pól

Wszelkie błogosławieństwa i poświęcenia nie są tylko zwykłym podziękowaniem Panu Bogu za Jego łaski i otrzymywane dary, ile spontanicznym, radosnym wyznaniem uczynionym ku większej chwale Boga w Trójcy Jedynego¹¹. Idea błogosławienia jest bardzo znana w językach semickich. Hebrajskie słownictwo błogosławieństwa wywodzi się od czasownika „barak” i rzeczownika „beraka”. Rdzeń „baraka” w języku arabskim określa dobroczynną siłę, jaką posiadają Bóg, święci, zwierzęta a także rośliny i niektóre martwe rzeczy. Siła ta daje dobrobyt, szczęście i spełnia oczekiwania człowieka. W relacji człowiek - Bóg i stworzenie - Stwórca, wyraz „barak” znaczy: „dziękować, wielbić” (por. Ps 102; 103; 135, 1. 18-20; 145, 2) , „wzywać imienia Boga” (por. Ps 63, 5), „wywyższać Boga” (por. Ps 145, 1). W relacji zaś Bóg - człowiek oraz Bóg - stworzenie „barak” oznacza przekazywanie mocy, płodności, wzrostu, szczęścia¹².

W księgach Starego Testamentu jest wiele miejsc, które mówią o błogosławieństwie Boga: Pięcioksiąg, pisma proroków, jak również księgi mądrościowe. Każde błogosławieństwo w Starym Testamencie rozpoczyna się od odwołania się do Pana Boga. Następnie przywołanie na pamięć wielkich dzieł Boga uczynionych człowiekowi. Dalszym elementem jest przekonanie o wielkiej wierności Stwórcy wobec stworzenia, nawet wówczas, gdy człowiek okazywał swą niewierność Panu Bogu.

W Nowym Testamencie, podobnie jak w Starym jest wiele miejsc mówiących o błogosławieństwie Pana Boga. Formy błogosławieństw były różnorakie w zależności od sytuacji, w jakich były wypowiedane, czy to w kulcie, czy w codziennym życiu¹³. W Nowym Testamencie sam Jezus Chrystus jest błogosławieństwem dla ludzkości, ponieważ przyniósł największy dar jakim jest zbawienie. Dokonał tego przez swoją Mękę, Śmierć i Zmartwychwstanie (por. Ef 1, 3). Sam Syn Boży jest Tym, który udziela błogosławieństwa. Błogosławieństwo Zbawiciela odnosi się do budowania i rozwoju Królestwa Bożego przy pomocy Ducha Świętego (por. Rz 5, 5P. Dlatego też to wszystko, co Pan Bóg

¹¹ Por. L. B o u y e r, *Od liturgii żydowskiej do liturgii chrześcijańskiej*, w: *Eucharystia*, Poznań-Warszawa 1986, s. 130.

¹² Por. J. C z e r s k i, *Błogosławienie w Starym Testamencie*, „Roczniki Teologiczne”, t. XLV, 8/1998/, s. 133-135.

¹³ Por. J. K u d a s i e w i c z, *Błogosławieństwo w Nowym Testamencie*, „Roczniki Teologiczne”, dz. cyt., s. 148-149.

stworzył i co swoją łaską utrzymuje na tym świecie, a więc także i pola, i wszystko co na nich rośnie obwieszcza Boże błogosławieństwo i ma obowiązek uwielbiać Go (por. Rdz 1, 1. 20-29; Dn 3, 57-58; Ps 66/65/, 8; 103 / 102/; 135; 1 Tm 4, 4-5).

Taką formą błogosławienia Pana Boga, dziękowania Mu, wielbienia i wzywania Jego imienia jest obrzęd błogosławieństwa pól, zawarty w „Obrzędach Błogosławieństw dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich”. Zgodnie z wielowiekową tradycją Kościół w Polsce zachowuje zwyczaj błogosławienia pól w okresie wzrostu i dojrzewania roślin, przynoszących potrzebne człowiekowi pożywienie. Obrzęd ten przede wszystkim wyraża uwielbienie Boga, który stworzył ziemię i powierzył ludziom, aby czynili ją sobie poddaną (por. Rdz 1, 28), uprawiali ją i otrzymywali z niej plony dla podtrzymania swego życia doczesnego. Dzięki składając Bogu za Jego dary, chrześcijanie uczą się zarazem szukać najpierw Królestwa Bożego i Jego sprawiedliwości, w przekonaniu, że zostanie im dodane wszystko, co jest konieczne do życia (por. Mt 6, 33)¹⁴.

Pierwszy Synod Diecezji Drohiczyńskiej w numerze 194 Statutów przypomina, zgodnie z przepisami liturgicznymi zawartymi w „Obrzędach Błogosławieństw”¹⁵, że w parafiach wiejskich pielęgnować należy obrzęd błogosławieństwa pól, który może być sprawowany w święto św. Marka Ewangelisty - 25 kwietnia, w dniu wspomnienia św. Izydora, patrona rolników. Tradycyjnie jest on czczony w dniu 10 maja, w dni modlitw o dobre urodzaje i za kraje głodujące, np. w poniedziałek, wtorek i środę przed Uroczystością Wniebowstąpienia Pańskiego, po Uroczystości Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (w dawnej oktawie Bożego Ciała), w wolną od pracy sobotę lub w niedzielne popołudnie, albo w innym dniu, najdogodniejszym dla danej społeczności. Obrzęd ten, jak przypominają Statuty Pierwszego Synodu Diecezji Drohiczyńskiej powinien być dokonany w całej diecezji najpóźniej do końca czerwca. Od strony duszpasterskiej należy wybrać taką porę, aby w obrzędzie mogli uczestniczyć liczni wierni z całej wspólnoty danej miejscowości. Obrzęd błogosławieństwa pól winien być przeprowadzony w takim porządku jaki podaje „Służba Boża w Diecezji Drohiczyńskiej” albo „Obrzędy Błogosławieństwa Pól”, wydane w 1997 roku w formie broszury i przeznaczone dla kapłana, jak i zarówno dla wszystkich uczestników tego obrzędu. Zawierają one także Litanię do Wszystkich Świętych z nowymi świętymi i błogosławionymi

¹⁴ Por. *Obrzędy Błogosławieństw*, t. 2, dz. cyt., nr 1354, s. 261.

¹⁵ Por. tamże, nr 1355, s. 261.

mi, teksty odpowiednich pieśni, cały formularz mszalny łącznie z Liturgią Słowa Bożego¹⁶.

2. Struktura błogosławieństwa pól według Obrzędów Błogosławieństwa z 1984 r.

Zależnie od okoliczności błogosławieństwo pól może się odbyć w formie procesji do czterech „stacji” przewidzianych obok przydrożnych kaplic, krzyży, figur albo w formie zgromadzenia przy jednej, czy drugiej „stacji”. Jeśli obrzęd ten odbywa się tylko przy jednej „stacji”, to wówczas można wybrać jedną z przedstawionych czterech „stacji” i zakończyć obrzęd uroczystym błogosławieństwem¹⁷.

Obrzędowi może przewodniczyć kapłan, diakon, alumn seminarium lub inny odpowiednio przygotowany mężczyzna świecki. Szafarz, który nie jest kapłanem lub diakonem ma zastosować przewidziane dla niego formuły pozdrowień i modlitwy¹⁸. W czasie obrzędu błogosławieństwa pól kapłan lub diakon jest ubrany w komżę i stułę. Eucharystia z okazji błogosławieństwa pól może być celebrowana w kościele, kaplicy lub też przy którymś z ołtarzy, gdzie mogłaby zgromadzić się największa liczba wiernych, z zachowaniem wszelkich przepisów liturgicznych. Formularz Mszy św., poza niedzielą i uroczystościami, można wziąć „Msza w okresie zasiewów - Mszał Rzymski s. 157”¹⁹. 5 Prefacja na niedziele zwykle nr 32¹⁹.

Sam obrzęd błogosławieństwa przy poszczególnych stacjach jest taki sam, zmieniają się tylko intencje. Po zgromadzeniu się wspólnoty można wykonać odpowiedni śpiew. Po ukończeniu śpiewu szafarz jeśli jest nim kapłan lub diakon, pozdrawia obecnych wypowiadając jedną z podanych formuł lub wypowiada inne słowa, zwłaszcza zaczerpnięte z Pisma Świętego lub z Mszału. Jeśli szafarzem jest osoba świecka, pozdrawia obecnych przewidziana dla niej formułą (nr 1360). Następnie szafarz przygotowuje obecnych do udziału w procesji, posługując się zawartymi w obrzędzie słowami lub innymi podobnymi. Potem rusza procesja ze śpiewem Litanii do Wszystkich Świętych. Na

¹⁶ Por. *I Synod Diecezji Drohiczyńskiej, statuty, dokumenty wykonawcze*, Drohiczyn 1997, nr 194, s. 151; *Obrzędy błogosławieństwa pól*, dz. cyt.: *Służba Boża w Diecezji Drohiczyńskiej*, dz. cyt., s. 229-244.

¹⁷ Por. *Obrzędy Błogosławieństw*, t. 2, dz. cyt., nr 1354-1356, s. 261.

¹⁸ Por. tamże, nr 1357, s. 261.

¹⁹ Por. *Obrzędy Błogosławieństwa pól*, dz. cyt., s. 5.

czele procesji niesie się Krzyż (w Okresie Wielkanocnym krzyż przyozdabia się stulą), chorągwie i feretrony. Następnie idą ministranci z wodą święconą i kropidłem, kapłan lub diakon, na końcu wierni. Po dojściu do przydrożnego krzyża, kapliczki lub innego miejsca przerywa się śpiew Litanii. Wszyscy wykonują odpowiednią pieśń ku czci krzyża. Teraz szafarz podaje intencję modlitwy a potem następuje czytanie Słowa Bożego.

Przy pierwszej stacji w sposób szczególny modlimy się o błogosławieństwo Boże dla każdej pracy, a szczególnie dla pracy rolnika. Przy tej stacji odczytuje się fragment Ewangelii według świętego Mateusza (12, 1-8): *Pan Jezus przechodził w szabat wśród zbóż*. Przy drugiej stacji modlimy się o pomyślne urodzaje i zbiory. Tutaj odczytuje się fragment Ewangelii według świętego Marka (4, 26-32): *Ziemia wydaje plon*. Przy trzeciej stacji wnosimy modlitwę do Boga o odwrócenie nieszczęść. Czyta się fragment Ewangelii według świętego Łukasza (8, 4-9.11-15): *Siewca wyszedł siać ziarno*. Przy czwartej stacji modlimy się o zgodę, miłość i błogosławieństwo Boże dla wszystkich mieszkańców. Przy tej stacji czyta się Ewangelię według świętego Jana (6, 1-15): *Jezus wziął chleby i odmówiwszy dziękczynienie rozdał siedzącym*. Jeżeli błogosławieństwo pól odbywa się tylko przy jednej „stacji”, można wybrać jedną z przedstawionych czterech „stacji” i zakończyć obrzęd uroczystym błogosławieństwem²⁰.

Po odczytaniu fragmentu z Pisma Świętego, zależnie od okoliczności szafarz krótko przemawia do obecnych i wyjaśnia im czytania biblijne, aby głębiej zrozumieli znaczenie obrzędu. Następnie zależnie od uznania przed modlitwa błogosławieństwa można odmówić modlitwę wspólną. Z podanych wezwań szafarz może wybrać te, które uzna za bardziej odpowiednie lub dodać do nich inne, uwzględniające szczególne okoliczności. Po prośbach wypowiada się modlitwę błogosławieństwa. Jeśli szafarzem jest kapłan lub diakon, rozkłada ręce. Jeśli jest nim alumn seminarium lub inny mężczyzna świecki, składa ręce przy wypowiedzaniu tej modlitwy. Po modlitwie szafarz kropi pola wodą święconą. W tym czasie uczestnicy liturgii śpiewają odpowiednią pieśń. Następnie procesja wyrusza do kolejnej stacji śpiewając w dalszym ciągu Litanię do Wszystkich Świętych lub inną odpowiednią pieśń²¹. Obrzęd ten kończy się przy czwartej stacji błogosławieństwem, tak jak przy innych nabożeństwach liturgicznych. Jeśli szafarzem jest osoba świecka, żegna się i kończy obrzęd mówiąc:

²⁰ Por. tamże, s. 14-37.

²¹ Por. *Obrzędy Błogosławieństw*, t. 2, dz. cyt. 1358-1390, s. 262-277.

„Bóg, który jest źródłem wszelkiego dobra, niech nas błogosławi i zapewni obfite owoce naszej pracy, abyśmy się radowali Jego darami i zawsze Go chwalili”²².

Na zakończenie obrzędu, zależnie od okoliczności i zwyczajów danej parafii można celebrować Mszę Świętą, wówczas końcowe błogosławieństwo uczestników liturgii przy ostatniej stacji należy opuścić, gdyż będzie ono na zakończenie Eucharystii. Po błogosławieństwie śpiewane są suplikacje²³.

Bierze się formularz Mszy Świętej „W różnych potrzebach”²⁴. Taka Msza Święta jest dozwolona w zwykłe dni powszednie: „Gdy zajdzie jakaś poważniejsza potrzeba lub wymaga tego pożytek dusz, Mszę odpowiadającą tej potrzebie można odprawiać na polecenie lub za zgodą Ordynariusza miejscowego we wszystkie dni, z wyjątkiem uroczystości oraz niedziel Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego, dni Oktawy Wielkanocnej, Wspomnienia wszystkich wiernych zmarłych, Środy Popielcowej i Wielkiego Tygodnia”²⁵.

3. Postulaty duszpasterskie

Obrzęd błogosławieństwa pól stanowi niezmiernie ważny element w życiu Kościoła. Kościół celebrując błogosławieństwa zawsze ma na względzie nie tyle materialny wymiar ile duchowy. Bóg człowiekowi stworzył i dał w darze tak wiele wspaniałych rzeczy, a które zawarte są w przyrodzie. Dlatego też człowiek w obrzędach błogosławieństw także i pól wyraża Stwórcy wielką swoją wdzięczność. Posługując się pobłogosławionymi owocami ziemi, człowiek pragnie wewnętrznej odnowy, umocnienia w wierze, duchowej łączności ze Stwórcą.

Ksiądz Biskup Antoni Dydycz w „Dokumencie Pastoralnym Diecezji Drohiczyńskiej 2001-2002” na temat obrzędu błogosławieństwa pól napisał: „Na specjalną uwagę zasługuje poświęcenie pól. Wymaga ono dokładnego przygotowania. W porozumieniu z mieszkańcami określonej wioski trzeba przewidzieć osoby mające nieść krzyż i święte znaki; tych, którzy przyozdabiają ołtarzyki. Najlepiej byłoby już wcześniej podać tytuły pieśni, aby uczestnicy mogli ze sobą zabrać teksty. W czasie procesji przez pola i lasy pamiętamy o religijnej atmosfery

²² Tamże, nr 1391, s. 277.

²³ J. S i e d l e c k i, *Suplikacje*, Kraków 1994 s. 743-747.

²⁴ *Mszał Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986 s. 155”.

²⁵ OWMR, nr 332.

rze i skupieniu. Nasza ziemia i nasi rolnicy potrzebują i czekają na szczerą modlitwę”²⁶.

Duszpasterze winni zatem dołożyć wszelkich starań, żeby sam obrzęd błogosławieństwa pól odbywał się w każdej miejscowości.

Samą liturgią winno się należycie przygotować od strony tekstów liturgicznych, oprawy muzycznej, odpowiednio przygotować służbę liturgiczną.

Nie wolno zapominać o tym, że homilia jest integralną częścią liturgii, dlatego też winna ona mieć miejsce w tym obrzędzie albo po każdej stacji, albo przy ostatniej stacji, czy też w czasie Mszy Świętej po Ewangelii.

Samą trasę procesji podczas tego obrzędu należy wcześniej dokładnie ustalić z odpowiedzialnymi za przygotowanie błogosławieństwa w danej miejscowości.

Dobrze byłoby także, aby wiernym udostępnić teksty śpiewów i modlitw wykorzystywanych podczas tego obrzędu.

Wskazane byłoby, żeby w tę liturgię włączyć jak najwięcej katolików świeckich. Im można powierzyć od czytanie tekstów prośb, prowadzenie śpiewów, przygotowanie czytań itp.

Pełna skuteczność sakramentaliów, jak i całej liturgii świętej zależy od odpowiedniego wewnętrznego usposobienia jej uczestników. By móc ten obrzęd przeżywać świadomie, czynnie i owocnie należy zatem mieszkańców danej miejscowości zachęcić do odbycia wcześniej spowiedzi świętej, by móc przystąpić do Komunii świętej w czasie błogosławieństwa pól.

Należy dołożyć wszelkich starań, aby przy poszczególnych stacjach były godnie przygotowane ołtarzyki.

Ważną sprawą w tej celebracji jest także dobre nagłośnienie.

²⁶ Dokument Pastoralny Diecezji Drohiczyńskiej 2001-2002, Drohiczyn 2001, nr 25, s. 41.

THE THEOLOGY OF THE RITE OF BENEDICTION OF FIELDS

Summary

The article consists of several parts: introduction, the biblical and liturgical benedictions of fields, the structures of fields' benediction according to the „Benedictions” Rites of the 1984” and concrete priest-s' postulates connected with the rite.

The sense of benedictions and blessings is in introduction. There is also the elements of the Second Vatican's Council's science contained in the point 60 of the Constitution about Liturgy.

The fragments of Bible which move about God's benedictions and the elements of liturgical benedictions from the second volume page 261-277 number 1354-1392 of the „Book of Benedictions” are in the first section.

The Reader has an opportunity to get to know about the Documents of the First Synod of the Drohiczyn Diocese concerning the rites of benedictions at Diocese.

The second section describes the structure of benediction according to „Rites of Benedictions of 1984”. It consists of: procession of worshippers with the priest at the head to the 4 stations or 1 station with the songs, intentions and readings of extracts from the Holy Bible, requests and prays of benedictions, Holy Mass at the end or homily and benediction.

At the end of the article the author writes about the concrete postulates connected with the preparations and the rite of fields' benedictions.